

HET MERK DE BIERBOOM

door Lodewijk van Duuren

Het is bij sommige merken bijzonder lastig om de juiste benaming van het merk te achterhalen. Het op *afb. 1* afgebeelde merk heeft drie verschillende benamingen gekregen: *handschroef* (Duco, 1978), *hangijzer* (1) (Duco, 1982) (Van der Meulen, 1994) en *arendsklauw* (Krommenhoek & Vrij).

Naar mijn mening is de juiste benaming van dit merk : *bierboom*. Volgens het woordenboek (Van Dale) is een bierboom een soort juk om biervaten en andere lasten te dragen.

Het bestaat uit een draagboom met daaraan een soort schenkelhaak (of schinkelhaak). Een schenkelhaak is een stuk gereedschap dat gebruikt wordt om vaten op te hijsen (*afb. 2*): het is een ketting (strop) met aan beide uiteinden een haak.

Afb. 2
schenkelhaak

Deze onderdelen zijn ook op het merk te zien: de draagboom, de kettingen en de twee haken.

De bierboom is het symbool van de bierdragers die soms in een gilde verenigd waren. Hoe een dergelijk gereedschap gebruikt werd, is te zien op een gevelsteen (*afb. 3*) (Van Leeuwen, 1974), op gildepenningen van de bierdragers, op een prent van Jan Luyken (Kolks, 1985), op een uithangbord (Van Lennep & Ter Gouw) en op een pijp (*afb. 4*) (Duco, 1987).

De bierboom is een merk uit de eerste helft van de 18e eeuw, dat niet zo'n lange tijd in gebruik is geweest. De oudste vermelding van het merk is uit 1709, als Pieter Jansz. Bakker zijn proef doet op 3 mei 1709 (Van der Meulen, 1994)

Daarna wordt het merk genoemd in het merkenboek van 1730 met Cornelis Glasbeek als eigenaar; in het merkenboek van 1746 wordt het merk niet meer genoemd (Laansma, 1977).

Noten

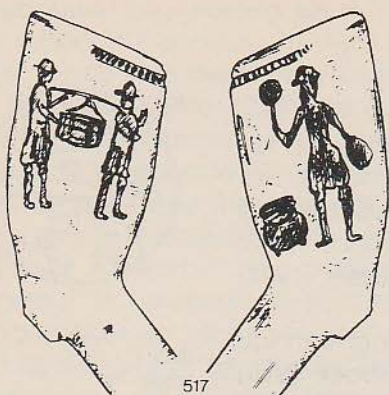
1 Een *hangijzer*, ook wel haal, heugel, schoorsteenhaak of ketelhaak geheten is een getand, verstelbaar ijzer, waaraan men een ketel boven het vuur hangt. (*afb. 5*).

Afb. 1
merk
de bierboom

Afb. 3
Bierdragers op gevelsteen

Afb. 4
Bierdragers op pijp

W. Krommenhoek & A. Vrij, z.j. *Kleipijpen, drie eeuwen Nederlandse kleipijpen in foto's*. Amstelveen.

S. Laansma, 1977. *Pijpmakers en pijpmerken 1724-1865*. Arnhem.

Paul van Leeuwen, 1974. *Amsterdamse uithangborden en gevelstenen*. Amsterdam.

J. van Lennep & J. ter Gouw. *Uithangtekens, gevelstenen en opschriften*. Naar de oorspronkelijke editie uitgegeven door Foresta. Groningen.

J. van der Meulen, 1994. *De "gecroonde roos" en andere pijpenmakersmerken van Gouda*. Gouda & Leiden.

Referenties

Anoniem, z.j. *Geïllustreerde catalogus van gereedschap*. Knaap. N.V., Groningen (afb. schenkelhaak)

D.H. Duco, 1978. *Goudse pijpen*. Amsterdam.

D.H. Duco, 1982. *Merken van Goudse pijpmakers 1660-1940*. Lochem/Poperinge.

D.H. Duco, 1987. *De Nederlandse kleipijp, handboek voor dateren en determineren*. Leiden.

Z. Kolks et al., 1985. *Kunst om bier*. Rijksmuseum Twenthe, Enschede.

Afb. 5
Wapen van Zwijndrecht
met drie schoorsteenaken

NIEUWE LITERATUUR

Lodewijk van Duuren & Peter Ritmeester.

Rokers en tabakspijpen op Nederlandse tegels.
Tegel 23/1995, pag 33-46.

Schriftelijk of telefonisch te bestellen bij het Tegelmuseum,
Eikenzoom 10, 6731 BH Otterloo. Tel. 0318591519.
Prijs fl. 10,- exclusief verzendkosten (voor 1 ex. fl. 3,20)

ENIGE TEGELS MET ROKERS

